

บทที่ 2

ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา

การที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และหาแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาอย่างถูกต้องเหมาะสม จึงได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก ทฤษฎีและแนวคิดสากลที่เกี่ยวกับการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างสอบสวนดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก

การกระทำผิดของเด็กมีผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุใดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องค้นคว้าหาสาเหตุเพื่อที่จะได้สามารถนำมาแก้ไขและป้องกันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การกระทำผิดของเด็กเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ มากมายและต้องได้รับการแก้ไขให้ถูกวิธีเป็นราย ๆ ไป หรือในบางราย อาจจะมีสาเหตุแห่งการกระทำผิดหลายสาเหตุประกอบกัน ซึ่งการค้นคว้าหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดนั้น ได้เริ่มมีมาเป็นเวลานานแล้วในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศใน โลกตะวันตกตั้งแต่สมัยที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญก้าวหน้า ในสมัยนั้นมีความคิดและเชื่อกันว่าการกระทำผิดเป็นเรื่องของภูตผีปิศาจซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้าย มนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความดี แต่มีปิศาจพยายามที่จะเอาชนะพระเจ้าโดยหาทางเข้าไปสิงสู่ในมนุษย์เพื่อแย่งชิงอำนาจของพระเจ้าในตัวมนุษย์ คนที่กระทำผิดเป็นคนชั่วร้ายก็เพราะมีมารปิศาจเข้าไปสิงอยู่ ต้องหาวิธีขจัดโดยอาศัยวิธีทางไสยศาสตร์เวทย์มนต์เพื่อขับไล่ผีออกจากตัว ในบางกรณีถึงขั้นถูกนำไปเผาทั้งเป็นเพื่อทำลายผีปิศาจให้สิ้นซาก

สมัยต่อมาเมื่อความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เริ่มพัฒนาก้าวหน้าขึ้น ความคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทฤษฎีต่าง ๆ ได้กำเนิดขึ้นและพัฒนามากขึ้นตามลำดับ โดยทฤษฎีเหล่านี้พัฒนาจากการสะสมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมของประเทศตะวันตกนั้น ๆ กล่าวคือ มีการหันไปพิจารณาสิ่งแวดล้อม จิตใจ และจิตใต้สำนึกของแต่ละบุคคล ซึ่งนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันเรื่องนี้ อาทิเช่น นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา นักชีววิทยา นักอาชญาวิทยาและนักกฎหมาย ได้พยายามค้นคว้าวิจัยเพื่อหา

นักมานุษยวิทยา นักชีววิทยา นักอาชญาวิทยาและนักกฎหมาย ได้พยายามค้นคว้าวิจัยเพื่อหาข้อสรุปว่าอะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำผิด แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ถูกต้องแน่นอนและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าจึงคงต้องดำเนินต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต อย่างไรก็ตามก็ควรจะขอยกตัวอย่างผลงานและแนวความคิดของนักวิชาการสาขาต่าง ๆ มากล่าวในที่นี้พอเป็นสังเขปเพื่อที่จะเป็นแนวทางนำมาประมวลหาสาเหตุการกระทำผิดของเด็กกล่าวคือ

1. แนวความคิดทางนิเวศน์วิทยา (ECOLOGICAL THEORIES)
2. แนวความคิดทางสังคมนิยม (SOCIALISM)
3. แนวความคิดทางชีววิทยา (BIOLOGICAL THEORIES)
4. แนวความคิดทางจิตวิทยา (PSYCHOLOGICAL THEORIES)
5. แนวความคิดทางสังคมวิทยา (SOCIOLOGICAL THEORIES)

1. แนวความคิดทางนิเวศน์วิทยา (ECOLOGICAL THEORIES)

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่ ความคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กในแนวนี้นี้ยึดหลักว่า อัตราส่วนของการกระทำผิดจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดในท้องที่ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางสังคมของแต่ละท้องที่ซึ่งแตกต่างกัน เขตที่อยู่ในย่านใจกลางเมือง หรือเขตที่มีชุมชนอยู่แออัดไม่เป็นระเบียบมักจะเป็นเขตที่มีการกระทำผิดของเด็กมาก

ส่วนสภาพของดินฟ้าอากาศซึ่งแนวความคิดนี้ถือว่ามีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กด้วยนั้น นักวิชาการสาขานี้ได้วิเคราะห์ว่า เขตที่มีอากาศร้อนจะมีสถิติการกระทำผิดของเด็กมากกว่าในเขตที่มีอากาศเย็น¹

2. แนวความคิดทางสังคมนิยม (SOCIALISM)

นักสังคมนิยมที่มีชื่อเสียงคือ Karl Marx² ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กไว้ว่า ระบบทุนนิยมเป็นต้นเหตุแห่งการกระทำผิดเพราะทำให้เกิดการเอารัด

¹Adams, Thomas F., Introduction to the Administration of Criminal Justice. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, 1980), p. 91.

²Marx, Karl and Angel, in Sutherland, Edwin H. and Cressey, Donald R. Criminology. (New York : J.B. Lippincott, 1974), pp. 51-52.

เอาเปรียบในการผลิต ผลผลิตและการแบ่งรายได้จากการผลิต นายทุนคือผู้แสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานของกรรมกร ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม เกิดความยากจนอันนำไปสู่การเกิดอาชญากรรมและการกระทำผิดของเด็กขึ้นโดยทั่วไป

3. แนวความคิดทางชีววิทยา (BIOLOGICAL THEORIES)

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ได้เริ่มมีความพยายามที่จะอธิบายถึงสาเหตุของการกระทำผิด ผู้ที่ได้ทำการศึกษาและเสนอถึงสาเหตุทางชีววิทยาที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในช่วงเวลานั้นคือ Cesare Lombroso³ ผู้ซึ่งเป็นแพทย์ทหารชาวอิตาลีและเป็นนักปราชญ์คนแรกที่ศึกษาปัญหานี้โดยอาศัยวิทยาศาสตร์และกลายเป็นผู้ก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาก้าวหน้า (Positive School of Criminology) ซึ่งผลการค้นคว้าของ Lombroso พยายามที่จะหาความรู้เรื่องอาชญากรรมและการทำโทษจากแง่ของตัวอาชญากร โดยเขาเห็นว่าอาชญากรมีลักษณะถอยหลังในเรือนร่างและสัณฐานตาเหมือนที่ซึ่งคิดมาจากบรรพบุรุษโดยทางสายโลหิต และชี้ให้เห็นลักษณะที่สังเกตได้จากรูปร่างภายนอก เช่น หน้าผากต่ำ โคนหรือกระโหลกศีรษะผิวด้าน ไม่ค่อยมีเคราหรือมีเคราน้อย ขากรรไกรกว้างและโต เค้าน้ำเหมือนลิง ไม่ค่อยมีความรู้สึกต่อความเจ็บปวด ซึ่งหากผู้ใดมีลักษณะดังกล่าวนี้ก็จัดอยู่ในพวกกระทำผิด เรียกอีกนัยหนึ่งคือ คนจำพวกนี้มีความเป็นอาชญากรมาแต่กำเนิดหรือเนื่องมาจากพันธุกรรม โดยมีลักษณะทางกายภาพแตกต่างจากคนธรรมดา

Sheldon⁴ ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของร่างกาย อารมณ์ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล หรือที่เรียกว่า Body Type Theory โดยแบ่งลักษณะโครงสร้างร่างกายของมนุษย์ออกเป็น 3 แบบด้วยกันคือ

1. Endomorph มีลักษณะรูปร่างอ้วน กลม เนื้อนุ่ม กระดูกเล็ก แขนขาสั้น พวกนี้เป็นพวกชอบพักผ่อน และชอบแสดงออกมีอารมณ์สนุกสนาน ชอบความโอ้อ่า มีเพื่อนฝูงมาก ชอบเข้าสังคม

2. Ectomorph เป็นพวกมีลักษณะผอมบาง รูปร่างเล็ก ใบหน้าเรียว ไหล่สูง เป็นคนที่มีจิตใจกระวนกระวาย ไม่ชอบการแสดงออก ชอบอยู่คนเดียว ชี้กิ้ว

³Lombroso, Cesare in Sutherland, Edwin H., and Cressey, Donald R. Criminology. (New York : J.B. Lippincott, 1974), p. 53.

⁴William H. Sheldon, Varieties of Delinquent Youth : An Introduction of Constitutional Psychiatry (New York : Harper & Row, 1949).

3. Mesomorph มีกล้ามเนื้อใหญ่ รอบอก ข้อมือและกระดูกใหญ่ เป็นพวกชอบ ก้าวร้าว รุกราน ว่องไว

Sheldon ได้ทำการวิจัยโดยสุ่มตัวอย่างในเด็กชาย 200 คน อายุระหว่าง 15 ปี ถึง 21 ปี ซึ่งถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานฝึกอบรมของเมืองบอสตัน (Boston) และได้สรุปผลว่าในบรรดาเด็ก กระทำผิดส่วนใหญ่จะจัดอยู่ในพวก Mesomorph มีเพียงส่วนน้อยที่จัดอยู่พวก Ectomorph และ Endomorph แต่อย่างไรก็ตาม Sheldon ได้ละเลยในข้อเท็จจริงที่ว่าพวก Mesomorph ก็พบอยู่เป็น ส่วนใหญ่ในบรรดาเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร นักกีฬา และผู้นำทางการเมือง ดังนั้น ผลงานวิจัยของ Sheldon ที่ว่ารูปร่างหน้าตาและ โครงสร้างของร่างกายมีส่วนสัมพันธ์กับการกระทำผิดจึงไม่เป็นที่ เชื่อถือและยอมรับเท่าใดนัก

กล่าวโดยสรุปคือ ทฤษฎีทางชีววิทยาที่ได้มีการนำมาเสนอเป็นสาเหตุของ การกระทำผิดของเด็ก ดังที่กล่าวมาข้างมิได้รับการยอมรับมากนัก โดยในปัจจุบันยังไม่สามารถ ยืนยันได้อย่างแน่ชัดว่าความผิดปกติทางกายภาพมีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุโดยตรงที่ทำให้เด็ก และวัยรุ่นกระทำผิด แม้จะพบว่าผู้กระทำผิดจำนวนหนึ่งมีความผิดปกติทางร่างกายเพราะยังมีผู้ที่มีความผิดปกติทางร่างกายเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้กระทำผิดเลย นอกจากนี้การเสนอว่า การกระทำผิดนั้นเกิดจากความผิดปกติทางร่างกายเพียงประการเดียว โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เลขนั้นก็ไม่สามารถเป็นที่ยอมรับได้

4. แนวความคิดทางจิตวิทยา (PSYCHOLOGICAL THEORIES)

แนวความคิดนี้ศึกษาทางด้านจิตใจ ความรู้สึก และอารมณ์ นักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกขัดแย้งในอารมณ์ ความไม่สมปรารถนาเป็นพื้นฐานในการกระทำผิดของเด็ก นอกจากนี้ จิตแพทย์ยังได้ศึกษาถึงความเจ็บป่วยทางจิต อันได้แก่ การเป็น โรคประสาท (Neuroses) โรคจิต (Psychoses) และความผิดปกติทางบุคลิกภาพ (Personality Disorders) พบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งทฤษฎีหลักทางจิตวิทยาที่ใช้อธิบายการกระทำผิดสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ความไร้ระเบียบทางสมอง (Mental disorder) สามารถแยกแยะออกได้เป็น

1.1 ความบกพร่องของสมอง หรือสภาพปัญญาอ่อน

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 นี้ สภาพปัญญาอ่อนถูกมองว่าเป็นปัจจัยหลักของ สาเหตุการกระทำผิด โดยอธิบายว่าคนปัญญาอ่อนไม่สามารถเข้าใจกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ จึงทำให้มีการละเมิดกฎหมาย ดังนั้น เมื่อมีการจับกุมเด็กที่กระทำผิดได้จะต้องมีการ วัตถุประสงค์ปัญญา (I.Q.) ซึ่งในประเทศไทยก็ยังถือปฏิบัติอยู่ อย่างไรก็ตามในช่วงหลังนี้ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญญาอ่อนกับการกระทำผิดเพิ่มมากขึ้น และคามวิธีการที่ถูกต้องพบว่า ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 มีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ดังที่ Coleman ได้กล่าวไว้ว่า “หลักฐานทางจิตวิทยาจากการศึกษาเร็ว ๆ นี้ แสดงให้เห็นว่า ความค้อยทางสมองไม่ใช่สาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญของการกระทำผิด แม้ว่าเมื่อเด็กกระทำผิดจำนวนไม่น้อยที่มีความปกติทางสมอง โดยเฉพาะพวกที่มีสติปัญญาค่อนข้างต่ำ แต่ทั้งนี้มิใช่เพราะความผิดปกติทางสมองนั้นที่ทำให้เขากระทำผิด แต่เพราะเด็กไม่สามารถเรียนทันคนอื่น ๆ ในโรงเรียน หรือไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้”

1.2 Psychoses

เป็นลักษณะอาการทางจิตอย่างหนึ่งที่มีผู้เสนอว่าเป็นปัจจัยหนึ่งทำให้เกิดการกระทำผิดได้ บุคคลที่มีความผิดปกติในลักษณะ Psychoses นี้ จะมีอาการหยุดชะงัก (breakdown) คือ สูญเสียความสัมพันธ์กับ “สภาพความเป็นจริง” ซึ่งทำให้พวกเขาไม่มีการดำเนินชีวิตที่น่าพึงพอใจ หรือเป็นปกติเช่นคนส่วนใหญ่ในสังคม ส่งผลให้พฤติกรรมบางครั้งของพวกเขาไปขัดแย้งกับกฎหมายได้ พวก Psychotic บางคนมีอันตรายต่อสังคมมาก เช่น บางคนอาจมีอาการ ได้ยินเสียงแว่วให้ฆ่า ซึ่งเขาอาจทำตามเสียงแว่วนั้น ผู้บริสุทธิ์จึงอาจถูกฆ่าตายเพราะความผิดปกติของจิตนั้น แต่มี Psychotic หลาย ๆ คนที่ไม่ได้ทำผิดอะไรเลย จากการศึกษา นักโทษในเรือนจำพบคนที่ เป็น Psychotic น้อยมากคือ น้อยกว่าร้อยละ 5⁵

2. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psyanalytic Theory)

ผู้ที่เป็นบิดาของแนวคิดนี้คือ Sigmund Freud⁶ โดยถือว่าโครงสร้างบุคลิกภาพของมนุษย์มีองค์ประกอบ 3 อย่างคือ

Id เป็นองค์ประกอบด้านชีวะ ซึ่งรวมถึงสัญชาตญาณต่าง ๆ Id นี้ถูกปกครองโดยหลักของความพึงพอใจ Id ทนไม่ได้ต่อสภาพอันอึดอัดของความเครียด ดังนี้ ถ้าวางกายมีความต้องการต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นความหิว ความกระหาย หรือความต้องการทางเพศ Id จะตอบสนองเพื่อความพึงพอใจทันทีโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงใด ๆ เรียกว่า เป็นสัญชาตญาณ มีความอยาก อยู่เสมอ

⁵ วารุณี ภูริสินสิทธิ์, การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนแนวคิดของสังคมวิทยา. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2532), หน้า 62.

⁶ George B. Vold, Theoretical Criminology, 2nd ed. (New York : Oxford University Press, 1979), pp. 128-133.

Ego เป็นองค์ประกอบด้านจิตเกิดขึ้นเมื่อสิ่งมีชีวิตจำเป็นต้องติดต่อกับโลกของความเป็นจริงอย่างเหมาะสม Ego มีสภาพเป็นตัวกลางที่จะปรับให้เกิดความสมดุลระหว่างแรงกดดันของ Id และแรงกดดันจากความเป็นจริงภายนอกเพื่อให้บุคคลเป็นที่ยอมรับจากสังคม Ego ถูกชี้นำโดยหลักของความเป็นจริง

Superego เป็นองค์ประกอบด้านมโนธรรมทางสังคม เป็นระบบสุดท้ายของบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นเป็นตัวแทนของอุดมคติ Superego เกิดขึ้นเมื่อเด็กมีพฤติกรรมไปในทางเดียวกับที่สังคมคาดหวังไว้ Superego ที่มีวุฒิภาวะจะเรียกร้องให้ Ego ค่อยๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสมบูรณ์แบบ และควบคุมแรงกระตุ้นของ Id โดยเฉพาะที่เป็นความต้องการทางเพศ และความก้าวร้าว

องค์ประกอบทั้งสามมิได้แยกออกจากกัน แต่ทำงานร่วมกันอยู่ตลอดเวลา เช่น Id จะหาความพึงพอใจตอบสนองความต้องการ Superego เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม ศีลธรรม ห้ามไว้โดยมี Ego เป็นตัวประนีประนอมให้เกิดความสมดุล

กล่าวโดยสรุปคือ ปัญหาทฤษฎีทางจิตวิทยาจะคล้ายคลึงกับปัญหาของทฤษฎีทางชีววิทยาในแง่ที่ว่าทฤษฎีทางจิตวิทยาไม่สามารถอธิบายได้ว่า ทำไมบางคนที่มีความผิดปกติทางจิตจึงไม่กระทำผิด และทำไมบางคนที่กระทำผิดแต่ไม่มีความผิดปกติทางจิต

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาทางจิตวิทยาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำผิดและความผิดปกติทางจิตใจในระดับกว้างได้ ทำให้คำอธิบายทางจิตวิทยาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับนัก

5. แนวความคิดทางสังคมวิทยา¹ (Sociological Theories)

เป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของสังคม ทศนคติทางสังคม สถานภาพ และบทบาททางสังคมของบุคคลตลอดทั้งสถาบันทางสังคมและความเกี่ยวข้องของสถาบัน ซึ่งมีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ความคิดทางสังคมวิทยาได้เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ. 1915 จนกระทั่งปัจจุบันความคิดในแนวทางนี้มีความเจริญรุ่งเรืองมากในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยในที่นี้จะได้กล่าวถึงความคิดของนักคิดคนสำคัญ ๆ ซึ่งจะประกอบเป็นประโยชน์อย่างมากในการอธิบายสาเหตุของการกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชน

¹อนันต์ชัย เชื้ออนรรวมและคณะ, “แนวโน้มในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและแนวทางแก้ไข”, รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (2527) : 34-41.

Edwin H. Sutherland⁸ เป็นนักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นเจ้าของทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎีการสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association) โดยเขาเสนอว่าคนกระทำผิดเพราะการเรียนรู้และการเรียนรู้ต้องดำเนินเป็นระยะเวลาานาน ๆ ซ้ำซาก จนมองเห็นสิ่งผิดเป็นสิ่งถูกต้อง การเรียนรู้ก็คือเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม และเทคนิคในการกระทำผิด อาจจะเรียนรู้จากผู้ประพฤตินั้นเป็นอาชญากรก็ได้ โดยมีข้อควรสังเกต ทฤษฎีของ Sutherland นั้น ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ค่อยถูกต้องนัก กล่าวคือ ไม่มีคำอธิบายว่าอัตราการเกิดอาชญากรรม ณ ที่ใด มีมากน้อยแค่ไหน ทฤษฎีนี้ไม่อาจนำไปอธิบายอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยปัจจุบันทันด่วน เช่น การฆาตกรรม อุบัติเหตุบนท้องถนน หรืออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคจิตโรคประสาทได้

กล่าวโดยสรุป สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดคือ การที่เด็กและเยาวชนมีการสมาคมกับกลุ่มคนที่กระทำผิด เรียนรู้การประพฤตินั้นที่ผิดกฎหมายจากผู้อื่น ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้กระทำผิดคือ ผู้ที่มีการสมาคมกับกลุ่มที่ต่อต้านการกระทำผิด ทฤษฎีของ Sutherland นับว่าเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง แม้ว่าจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าทฤษฎีนี้นำมาศึกษาทดสอบได้ยากก็ตาม

Robert Merton⁹ ได้เสนอทฤษฎีสภาพไร้กฎหมาย (Anomie Theory) หมายถึง สภาพที่ไร้มาตรฐานความประพฤติ โดยทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมน่าสามารถอธิบายสาเหตุของการกระทำผิดกฎหมายได้ชัดเจนดีมาก Merton ได้อธิบายว่า ทุกสังคมมีหลักหรือวัฒนธรรมอันเป็นที่ยึดถือของคนทั่วไป อย่างไรก็ตามในสังคมหนึ่ง ๆ ยังมีวัฒนธรรมย่อยอีกมากมายและวัฒนธรรมเหล่านี้ก็ขัดหรือแย้งกันเป็นธรรมดา คน ๆ หนึ่งก็อาจจะมีวัฒนธรรมย่อยหลาย ๆ อย่าง เพราะแต่ละคนย่อมเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อยหลาย ๆ กลุ่ม บางทีในตัวคน ๆ เดียวก็เกิดการขัดแย้งขึ้นในจิตใจ เช่น คน ๆ หนึ่งเป็นสมาชิกของแก๊งค์ แต่นับถือศาสนาพุทธ ทำให้เกิดการขัดแย้งในใจว่าจะนับถือพุทธศาสนา หรือจะนับถือค่านิยมของแก๊งค์ ปัญหาเช่นนี้คนเรามักจะเผชิญอยู่เสมอ

เมื่อสังคมเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ความคิดความอ่านของคนในกลุ่มต่าง ๆ ก็พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย อาจจะมีบางครั้งที่ทำให้เราตกอยู่ในสภาพที่ไม่รู้ว่าจะยึดอะไรเป็นแบบแผน ที่ถูกต้อง สภาพเช่นนี้เรียกว่า สภาพไร้แนวประพฤติปฏิบัติ

⁸Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey, *Criminology*, ninth edition (Philadelphia : J.B. Lippincott, 1970), pp. 75-77.

⁹Robert K. Merton. "Social Structure and Anomie", *American Sociological Review*, 3 (October 1938) : 672-682.

อนึ่ง การที่คนหนึ่งคนใดหรือคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดไม่อาจจะประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมืองก็อาจจะเนื่องมาจากกลุ่มที่เบี่ยงเบนอยู่แล้ว คอยขัดขวางไว้ทำให้ปฏิบัติไปในทางที่ผิดกฎหมายไปด้วย

Merton เสนอว่า โครงสร้างทางสังคมมีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ

- จุดมุ่งหมาย (goals) สำหรับคนทั่วไปในการดำรงอยู่ในสังคม
- วิธีการ (means) หรือวิถีทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น และเมื่อใดที่องค์ประกอบ

ทั้ง 2 ขาดความสมดุลหรือเกิดความขัดแย้งกันจะทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้นในสังคม Merton มองว่า โครงสร้างสังคมเป็นแรงกดดันที่มีต่อบุคคล ส่งผลให้เขาเหล่านั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมมากกว่าที่จะยอมรับ Merton ได้แบ่งการปรับตัวของบุคคลต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคมนี้ไว้ 5 ลักษณะด้วยกันคือ

แบบต่าง ๆ ของการปรับตัว

แบบการปรับตัว	จุดมุ่งหมายทางวัฒนธรรม	วิถีทางสถาบัน
ปฏิบัติตาม (Conformity)	+	+
เบี่ยงเบน (Innovation)	+	-
ยึดติดระเบียบ (Ritualism)	-	+
ถดถอยออกจากสังคม (Retreatism)	-	-
ต้องการเปลี่ยนแปลง (Rebellion)	±	±

ความหมายของแบบต่าง ๆ ของการปรับตัว

1. ปฏิบัติตาม (Conformity) คือ การปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ เป็นกลุ่มคนที่ยอมรับในจุดมุ่งหมายของสังคมและปฏิบัติตามวิถีทางที่เป็นที่ยอมรับของสังคม คนส่วนใหญ่ มักจะดำเนินชีวิตไปในทำนองนี้ เช่น มีความต้องการฐานะที่มั่นคงจึงขยันขันแข็งทำงานอย่างหนัก เพื่อหาเงินมาสร้างฐานะ เป็นต้น

2. เบี่ยงเบน (Innovation) คือ กลุ่มคนที่ยอมรับจุดมุ่งหมายแต่ไม่ยอมรับหรือไม่สามารถปฏิบัติตามวิถีทางที่สังคมยอมรับได้ คนกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้ได้ซึ่งจุดมุ่งหมายของสังคม อาทิเช่น ผู้มีรายได้น้อยต้องการมีเงิน มีวัตถุต่าง ๆ เช่นคนอื่น ๆ แต่สังคมชนชั้นปิดกั้นไม่ให้เขาสามารถเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้น โดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายได้

เขาจึงใช้วิธีการที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ ดังนั้น ขโมย โสเภณี เมียน้อย ฯลฯ ถือว่ามีการปรับตัวในลักษณะนี้

3. ยึดติดระเบียบ (Ritualism) คือ พฤติกรรมที่ยึดมั่นถือมั่นต่อประเพณีจนเกินไป เป็นผู้ที่ปฏิเสธจุดมุ่งหมายแต่ปฏิบัติตามวิถีทางที่สังคมกำหนด ส่วนใหญ่ของผู้ปรับตัวในลักษณะนี้เป็นกลุ่มคนที่พยายามไม่ตั้งความหวังไว้สูง เพราะกลัวความผิดหวังไม่กล้าเสี่ยงในการแข่งขัน แต่ถึงแม้ไม่มีจุดมุ่งหมาย คนกลุ่มนี้ก็ยังคงดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สังคมยอมรับเนื่องจากได้รับการฝึกอบรมให้ยึดมั่นในกฎระเบียบมาก

4. ถดถอยออกจากสังคม (Retreatism) คือ พวกที่ปฏิเสธทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทางของสังคม เป็นคนที่แปลกแยกจากสังคมมักเคยเป็นคนที่ยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทาง แต่ประสบความล้มเหลวคือไม่สามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายโดยวิธีการที่เป็นที่ยอมรับ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่สามารถใช้วิธีการที่ไม่ยอมรับได้ เพราะการควบคุมภายในจากขบวนการขัดเกลาทางสังคมในช่วงต้น ๆ ของชีวิต คนที่ปรับตัวในลักษณะนี้ได้แก่ พวกเป็นพิษสุราเรื้อรัง คนติดยาเสพติด คนเบื้อโลก คนข้างถนน เป็นต้น

5. ต้องการเปลี่ยนแปลง (Rebellion) คือ พวกที่ไม่ยอมรับระเบียบประเพณีที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม เป็นกลุ่มคนที่ปฏิเสธทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทางของสังคม และพยายามสร้างจุดมุ่งหมายและวิถีทางใหม่ที่ตนเห็นว่าดี ตัวอย่างการปรับตัวลักษณะนี้จะเป็นกลุ่มเรียกร้องเพื่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ชุมชนของมหาตมะ คานธี ในอินเดียหรือชุมชนของสันติอโศกก็อาจถือได้ว่าเป็นลักษณะคล้ายคลึงกับแนวความคิดการปรับตัวในประเภทนี้ของ Merton ได้

กล่าวโดยสรุปคือ อาชญากรรมหรือการกระทำผิดกฎหมายของเยาวชนเกิดจากสภาพไร้กฎหมายในสังคม คือ สภาพของความสับสนในทางวัฒนธรรม จะปรากฏขึ้นเมื่อค่านิยมที่ฝังามในสังคมไม่เป็นที่ยอมรับของคนบางกลุ่มที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ทำให้เกิดความต้องการที่จะปฏิบัติกิจให้บรรลุเป้าหมายอย่างเด็ดขาด โดยไม่คำนึงถึงวิธีการปฏิบัติอันถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวง่าย ๆ ก็คือ สภาพไร้กฎหมายจะเกิดขึ้นเมื่อคนยึดวิธีการที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันพึงประสงค์ เป้าหมายกลายเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม จะใช้วิธีการอย่างไร ไม่สำคัญขอให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายเป็นอันใช้ได้ ในสังคมที่มั่งคั่ง อย่างเช่นสังคมอเมริกันนั้นเป็นสังคมที่สนับสนุนการมีชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือย การที่บุคคลในสังคมจะบรรลุเป้าหมายแห่งความฟุ่มเฟือยมิใช่สิ่งที่จะทำได้ง่ายค้าย เพราะมีทางตันอยู่มาก จึงทำให้ผู้ประสบทางตันนี้เองแสวงหาทางที่ผิดกฎหมายเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนปรารถนา การประกอบอาชญากรรมหรือการกระทำผิดกฎหมายของเยาวชนจึงเกิดขึ้น เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ให้คุณค่าประโยชน์ในบางสถานการณ์ การข่มขืน การปล้น การค้ายาเสพติด หรือการรวมตัวกันเป็นองค์กรอาชญากรรมล้วนทำให้เกิดรายได้มากมาย

สนใจปรารถนา นับเป็นความสำเร็จตามเป้าหมาย แม้จะเป็นการละเมิดกฎที่ติงามของสังคม แต่ผู้กระทำก็ได้ชั่งน้ำหนักดูแล้วว่าสิ่งที่ตนได้รับนั้นคุ้มค่า ทั้ง ๆ ที่กลัวถูกลงโทษ

ทฤษฎีของ Richard Cloward และ Lloyd E. Ohlin¹⁰ คือ ทฤษฎีที่ชื่อว่า การกระทำผิดตามโอกาส (Opportunity Theory) เสนอว่า โอกาสที่จำกัดในการบรรลุจุดมุ่งหมายในวิถีทางที่ชอบธรรมหรือถูกต้องตามกฎหมายจะผลักดันให้วัยรุ่นต้องเลือกวิถีทางที่ไม่ชอบธรรมหรือผิดกฎหมายในการได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สภาพแวดล้อมที่เด็กมีโอกาสเรียนรู้วิถีทางที่ไม่ชอบธรรมในการได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการเป็นปัจจัยผลักดันให้เด็กมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย ในขณะที่เด็กซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เปิดโอกาสให้เรียนรู้วิถีทางที่ไม่ชอบธรรม เด็กนั้นจะไม่มีพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมาย

Albert K. Cohen เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้อธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนในแบบต่าง ๆ และกำหนดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมรองของเด็กที่กระทำผิด (The Delinquent Subculture Theory) Cohen อธิบายการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ต้องอยู่ในสังคมซึ่งกฎเกณฑ์บรรทัดฐานถูกกำหนดโดยชนชั้นกลาง แต่เด็กชนชั้นล่างเหล่านั้นไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนแบบชนชั้นกลาง จึงไม่พร้อมที่จะแข่งขันกับเด็กที่มาจากชนชั้นกลางหรือแข่งขันเพื่อจุดมุ่งหมายที่ถูกกำหนดโดยชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตาม เด็กเหล่านี้ยอมรับในมาตรฐานของชนชั้นกลางผ่านทางพ่อแม่ของตนและผ่านทางสื่อมวลชน เมื่อเขายอมรับในมาตรฐานแต่ไม่มีวิถีทางที่จะให้ได้มา พวกเขาจึงสร้างวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานของตนเองขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความคับข้องใจ¹¹

Clifford R. Shaw¹² ได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน และได้เขียนหนังสือชื่อ Delinquency Areas ซึ่งได้แสดงถึงการวิจัยเกี่ยวกับย่านหรือแหล่งที่เด็กกระทำผิดในเมืองชิคาโก และฟิลาเดลเฟีย พบว่าจำนวนอาชญากรรมและการกระทำผิดของเด็กมีอยู่หนาแน่นที่สุดในบริเวณที่ใกล้เคียงกับย่านธุรกิจการค้า และย่านอุตสาหกรรม ย่านโกดังเก็บของและท่าเรือ ย่านเหล่านี้เป็นบริเวณที่อยู่ระหว่างกลางหรือเป็นเขตติดต่อกันระหว่างย่านธุรกิจและอุตสาหกรรม กับย่านซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เพราะแต่เดิมเมื่อบริเวณที่เป็นย่านธุรกิจหรืออุตสาหกรรม โรงงานต่าง ๆ ยังมีเนื้อที่

¹⁰ วารุณี ภูริสินสิทธิ์, การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนแนวคิดของสังคมวิทยา, หน้า 69.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

¹² ชาญ เสวีกุล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 98-103.

ที่เล็กอยู่ ย่านนี้ก็เป็นที่อยู่อาศัยของคนชั้นกลาง ต่อมาการค้าและการอุตสาหกรรมเจริญขึ้นและขยายตัวออก คนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงก็ต้องย้ายออกไปนอกเมืองเพื่อให้พ้นจากเสียงรบกวนฝุ่นและควันแต่พวกที่อยู่ตามตรอกซอกต่าง ๆ มีฐานะยากจน ยังย้ายออกไปไม่ได้ก็คงอยู่ต่อไป ดินนั้นจึงกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม บ้านช่องต่าง ๆ ก็ชำรุดทรุดโทรม ในครอบครัวหนึ่ง ๆ ก็อยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด การครองชีพต่ำ การศึกษาก็น้อย คนที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหรือที่เรียกว่า Slum นี้ ได้แก่ พวกจรจัด พวกขี้เมาไม่มีที่อยู่อาศัย พวกเกะกะอันธพาลและอาชญากร เด็กที่อาศัยอยู่ก็ให้เห็น ได้ยินแต่ตัวอย่างที่ไม่ดี ประกอบกับบิดามารดาขาดแคลนทั้งด้านที่จะอำนวยความสะดวกทางกายและทางใจให้แก่เด็ก โอกาสที่เด็กจะกระทำผิดหรือประพฤติน่ากลัวก็มีอยู่มากขึ้น

จากการศึกษาแนวความคิดและผลงานนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ข้างต้น พอจะนำมาประมวลได้ว่าปัจจัยที่มีส่วนเป็นสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเฉพาะที่สำคัญสามารถสรุปออกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้คือ

1. สาเหตุทางด้านครอบครัว

สถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมอันดับแรกของเด็ก ดังนั้นภาวะภายในบ้านและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงมีอิทธิพลเหนือความประพฤติของเด็กเป็นอันมาก สามารถจะสร้างลักษณะนิสัยหล่อหลอมบุคลิกภาพให้มีคุณค่าและปกป้องเด็กให้พ้นจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กมักจะเริ่มภายในครอบครัวเป็นแห่งแรก อีกทั้งวัยเด็กเป็นวัยที่อ่อนไหวมาก ต้องการความอบอุ่น ความรัก ความปกป้องดูแลจากบ้านและบุคคลภายในครอบครัว นักจิตวิทยาพบว่าประสบการณ์ในวัยเด็กและความแตกร้างในครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ ปัญหาทางอารมณ์และความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างบิดามารดาและบุตรเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาของวัยรุ่น ทำให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่ประพฤติน่ากลัวเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมหรือกลายเป็นผู้กระทำผิดได้ ส่วนนักสังคมวิทยาได้มองปัญหาครอบครัวในแง่ของการสร้างสภาพแวดล้อมของเด็กต่างกับนักจิตวิทยาที่มองในแง่ของอารมณ์และจิตใจ โดยนักสังคมวิทยาเห็นว่าครอบครัวเป็นผู้กำหนดสภาพแวดล้อมของเด็ก เช่น ครอบครัวเป็นผู้กำหนดฐานะทางสังคม กำหนดสถานศึกษาเล่าเรียน กำหนดถิ่นฐานที่ตั้งของครอบครัว ถ้าเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะดี เด็กนั้นก็ได้อยู่ในกลุ่มชนที่มีฐานะดีด้วย จะได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่ดีคบหาเพื่อนที่มีฐานะเท่าเทียมกันเพื่อนบ้านก็อยู่ในระดับของสังคมเดียวกัน ในทางตรงกันข้ามหากฐานะของครอบครัวยากจนสภาพแวดล้อมของเด็กก็ย่อมจะเป็นไปตามฐานะนั้น ถิ่นที่อยู่อาศัยก็อยู่ในย่านชุมชนแออัด ซึ่งบรรดาสภาพแวดล้อมเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของเด็ก

นอกจากสถาบันครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมของเด็ก ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบอีกว่าในบรรดาเด็กที่กระทำผิดนั้นมีจำนวนมากที่การกระทำผิดเป็นผลสืบเนื่องมาจากครอบครัวด้วยสาเหตุอื่น ๆ อาทิเช่น ความแตกแยกในครอบครัว (Broken Homes)¹³ การทะเลาะเบาะแว้งกันภายในบ้าน (Family Tension) การกวดขันความประพฤติและการลงโทษ (Family Discipline) ที่เข้มงวดมากเกินไป การปล่อยปละละเลยของบิดามารดา (Parental Rejection) ซึ่งเป็นการง่ายต่อเด็กที่จะหันเข้าหาสิ่งที่ผิด นอกจากนี้ในเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัว (Family Finances) ก็เป็นส่วนหนึ่งของหลาย ๆ ปัญหาเช่นกัน

ปัญหาครอบครัวนั้นแม้จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้เด็กกระทำผิด แต่ก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าการกระทำของเด็กทั้งหมดจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาครอบครัวเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าทำไมเด็กที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันบางคนจึงกระทำผิด ในขณะที่พี่น้องบางคนประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพื้นฐานทางอารมณ์ของเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอกอื่น ๆ ของเด็กในครอบครัวเดียวกันก็อาจจะมี ความแตกต่างกัน เช่น การคบหาเพื่อนฝูง เป็นต้น

2. สาเหตุเกี่ยวกับเพื่อน

เพื่อนที่เลว (Bad Companionship) ก็มีมีส่วนส่งเสริมให้บุคคลกระทำผิดได้เหมือนกัน โดยหมายรวมถึงเพื่อนบริเวณที่อยู่อาศัย ใน โรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น ๆ ด้วย เพื่อนเล่นมักจะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าหรือผู้นำของกลุ่มซึ่งเด็กจะแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อให้สมาชิกอื่น ๆ รับรองตนไว้เป็นพวกเดียวกันและมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม (Group Loyalty) ด้วย ซึ่งหากสมาชิกในกลุ่มเป็นเด็กที่มีความประพฤติไม่ดีแล้วอาจพาสมาชิกอื่นประพฤติตนไปในทางที่ไม่ดีด้วย¹⁴ เช่น หากเพื่อนในกลุ่มคิดยาเสพติดหรือมีนิสัยอันธพาล เด็กในกลุ่มก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามเพื่อแสดงให้เห็นความจงรักภักดีต่อเพื่อน

¹³ สุทธิ รัตนวราท, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2531), หน้า 36-38.

¹⁴ สมคิด ศรีสังคม, วิชาอาชญาวิทยาเรื่องการคุมประพฤติเด็ก, (พระนคร : โรงพิมพ์ ส. ศิลปการพิมพ์, 2504), หน้า 28.

3. สาเหตุที่มาจากโรงเรียน

โรงเรียนหรือสถานศึกษานับได้ว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตน ความประพฤติและอุปนิสัยใจคอของเด็กไม่น้อยไปกว่าสถาบันครอบครัว โรงเรียนเป็นแหล่งรวมของเด็กที่มาจากครอบครัวและภูมิหลังที่ต่างกัน บิคมารดาส่วนใหญ่จะตั้งความหวังไว้กับโรงเรียนให้เป็นผู้สั่งสอนอบรมเด็กทั้งด้านนิสัย ความประพฤติ ด้านวิชาการ อบรมให้เป็นผู้อยู่ในกรอบของวัฒนธรรมและประเพณี พัฒนาให้เด็กเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี รวมทั้งให้ช่วยแก้ปัญหาการกระทำผิดของเด็ก ซึ่งจากความคาดหวังดังกล่าวทั้งหมดนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาเองก็ควรต้องมีการติดตามดูแลด้วยอย่างใกล้ชิด เด็กบางคนถูกส่งมาโรงเรียนเพียงเพื่อผลักภาระของบิดามารดาให้ไม่ต้องดูแล เมื่อเด็กกลับไปบ้านก็มีได้รับการเอาใจใส่อบรมเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนแล้ว เด็กเหล่านี้มักจะเป็นเด็กที่ก่อปัญหาให้แก่โรงเรียนในด้านความประพฤติและระเบียบวินัยเพราะเขาไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับโรงเรียนได้ ปัญหาเรื่องฐานะทางครอบครัวก็มีส่วนผลักดันให้เด็กกระทำผิดเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีข้อบกพร่องของโรงเรียนซึ่งมีส่วนส่งเสริมให้เด็กกระทำผิดกฎหมาย อาทิเช่น ในแต่ละโรงเรียนย่อมมีเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนปะปนอยู่ด้วย ซึ่งเด็กเหล่านี้จะถูกละเลยไม่ได้รับความสนใจ การถ่ายทอดวิชาความรู้ ศิลปวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมก็ถือเอาระดับชนชั้นกลางเป็นมาตรฐาน ทำให้เด็กที่มีฐานะยากจนยิ่งรู้สึกว่าคุณเองมีปมด้อยและพยายามที่จะยกระดับตนขึ้นให้ทัดเทียมกับเพื่อน แต่ก็ทำได้ยากเพราะฐานะทางครอบครัวไม่อำนวยและการขาดการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อชุมชน โดยโรงเรียนที่มุ่งสอนแต่วิชาความรู้เพียงด้านเดียวไม่ได้อบรมสั่งสอนให้เด็กรู้จักมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ทำให้เด็กเป็นคนเห็นแก่ตัวไม่มีความเสียสละต่อส่วนรวม เพราะนิสัยเด็กให้เอาใจเขาเปรียบและอาจกลายเป็นคนที่มีเล่ห์เหลี่ยมคดโกงได้

อย่างไรก็ตามการที่จะโทษว่าโรงเรียนเป็นต้นเหตุทำให้เด็กกระทำผิด แต่เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมอื่น ๆ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญของการกระทำผิดด้วย ซึ่งควรที่ทุกฝ่ายจะหันมาให้ความร่วมมือเพื่อช่วยแก้ไขและป้องกันเด็กกระทำผิด

4. สาเหตุที่มาจากสื่อมวลชน ภาพยนตร์ และโทรทัศน์

ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายในโลกของผู้ใหญ่ที่เด็กจำต้องเกี่ยวข้องกับ จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนซึ่งในปัจจุบันได้แก่ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสืออ่านเล่น นับว่ามีส่วนทำให้งูหมิ่นหย่อนความศักดิ์สิทธิ์ได้ อิทธิพลของสื่อมวลชนเหล่านี้เป็นอิทธิพลที่อยู่ในชั้นรอง (Secondary Community Influence) คือส่วนใหญ่มิใช่สาเหตุโดยตรงแห่งการกระทำ

ผิด อาทิเช่น การเสนอข่าวอาชญากรรมทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์เป็นเหมือนดาบสองคมที่มีทั้งผลดีและผลเสีย การเผยแพร่เบื้องหลังและวิธีการก่ออาชญากรรมโดยละเอียด ในบางครั้งมีผลช่วยทำให้เด็กจดจำและลอกเลียนเอาไปเป็นแบบอย่างการกระทำผิด หนังสือนวนิยายและภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกามารมณ์ เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจุบัน โทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของทุกคนมาก เด็กส่วนใหญ่เมื่ออยู่บ้านมักจะใช้เวลาหลายชั่วโมงอยู่หน้าเครื่องรับโทรทัศน์จึงย่อมได้รับอิทธิพลจากสิ่งที่ได้เห็น ได้ฟังจากโทรทัศน์มากซึ่งหากรายการไม่เหมาะสมสำหรับเด็กหรือแม้แต่ในรายการสำหรับเด็กบางรายการ เช่น ภาพยนตร์การ์ตูนจำนวนมากมีเนื้อหาขัดกับความเป็นจริง พระเอกต้องเก่งเสมอเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง ใช้กำลังต่อสู้กับคนร้าย พระเอกต้องชนะและผู้ร้ายถูกจับหรือถูกฆ่าตาย มีการแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้อย่างรุนแรง สิ่งเหล่านี้ย่อมเพาะอุปนิสัยให้กับเด็กทำให้เป็นคนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวชอบรุกราน

5. สาเหตุของจิตบกพร่องหรือจิตผิดปกติ

ผู้กระทำผิดที่มีจิตบกพร่องนั้นมิได้ประกอบอาชญากรรมเพื่อสนองความต้องการในด้านการเงิน ความหุนหาว ฟุ้งเฟ้อเท่านั้นแต่เป็นการแสดงออกเพื่อระบายความกดดันภายใน ทำให้เด็กไม่สามารถใช้สติไตร่ตรอง ชะงัก หักห้ามจิตใจต่อต้านสิ่งช่วยได้ แต่การที่คนเรามีจิตบกพร่องหรือจิตผิดปกตินั้นก็มิได้หมายความว่า จะหลีกเลี่ยงการประกอบอาชญากรรมไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม อาชญากรส่วนใหญ่ก็เป็นคนที่มีจิตไม่ถึงกับผิดปกติแต่อย่างใด โดยคนที่มีจิตบกพร่องหรือจิตผิดปกตินี้สามารถแบ่งประเภทใหญ่ ๆ ออกได้เป็น 3 ประเภท คือ โรคประสาท ไซโคลิส (Psychoses) และไซโคพาธ (Psychopathic Personality)

6. สาเหตุที่มาจากความยากจน

ความยากจนนั้นมิใช่เป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดอาชญากรรมเสมอไป เนื่องจากผู้ประกอบอาชญากรรมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็มีอยู่มาก เพราะอาชญากรรมนั้นมิใช่มีแต่อาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวยังมีมูลเหตุจูงใจอย่างอื่น อาทิเช่น ความโกรธแค้น ความหึงหวง เป็นต้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือยากจนอีกจำนวนไม่น้อยก็หาเลี้ยงชีพโดยสุจริต

อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ความยากจนทำให้เด็กและเยาวชนประกอบอาชญากรรมนั้นเนื่องมาจากความหิวโหยหรือความขาดแคลน ความทะเยอทะยานอยากได้โดยไม่พึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ประกอบกับมีปัจจัยอื่นมากระตุ้นหรือทำให้ความสามารถในการนึกคิด

ใคร่ตรงว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดลดน้อยลง ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพื่อที่จะให้ได้เงินทองมาใช้จ่ายตามความต้องการ

กล่าวโดยสรุปคือ ความยากจนโดยตัวของมันเองแล้วมิใช่มูลเหตุสำคัญที่จะทำให้คนประกอบอาชญากรรมขึ้น แต่ความยากจนเป็นภาวะที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมได้ง่ายกว่าธรรมดาเท่านั้น

7. สาเหตุที่มาจากยาเสพติด

ผู้ที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นหรือเยาวชน ซึ่งสาเหตุที่คนวัยนี้ติดยาเสพติดมากเป็นเพราะเพื่อนชักชวน ประกอบกับความอยากรู้อยากลอง หรือถูกหลอกให้เสพเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชญากรรม ทั้งนี้เมื่อติดยาเสพติดแล้วก็จะยอมทำทุกอย่างเพื่อแลกกับการได้ยาเสพติดมา กล่าวคือ เมื่อเกิดความอยากเสพแล้วไม่ได้เสพยาจะเกิดอาการคลุ้มคลั่งขาดสติสัมปชัญญะ โมโหร้าย ซึ่งสามารถก่ออาชญากรรมเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อร่างกายได้ ส่วนการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินก็ข่มขู่ขโมยเพื่อนำไปซื้อยาเสพติดมาสนองความต้องการ ที่สำคัญอีกประการคือ การตั้งข้อรังเกียจของสังคมต่อผู้ติดยาเสพติด อันเป็นผลให้ต้องก่ออาชญากรรมอีกด้วย

8. สถานเริงรมย์และแหล่งอบายมุข

ในปัจจุบันมีสถานเริงรมย์และแหล่งอบายมุขเปิดดำเนินการมากมายทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ผับ คอฟฟี่ชอป บาร์ สถานอาบอบนวด บ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี เป็นต้น ความห่อนยานในการควบคุมผู้เข้าไปใช้บริการทำให้เด็กวัยรุ่นเข้าไปมั่วสุมเกิดความเปลือยเปลื้องมาเป็นหนทางทำให้นำไปสู่การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้

ปัจจัยทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญอันมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำผิดของเด็ก นอกเหนือจากปัจจัยดังกล่าวแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ภาวะเศรษฐกิจของสังคม การที่ผู้ใหญ่ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีกับเด็ก การถูกผู้ใหญ่บังคับให้เด็กกระทำผิด เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กทั้งสิ้น

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดสากลที่เกี่ยวกับการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) นั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป โดยแต่เดิมนั้นในสมัยกรีกมีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ได้อธิบายว่า “สิทธิตามธรรมชาตินั้น (Natural

Rights) มีอยู่กับความทุกข์ทุกคนตลอดเวลา สิทธิเหล่านี้มีใช้อภิสิทธิ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะ หากแต่เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์ทุกคนจะพึงมี โดยเหตุที่เกิดมาเป็นมนุษย์และเป็นผู้มีเหตุผล” โดยแนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนจะอยู่ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันทั่วไป

ในส่วนของเรื่องกฎหมายธรรมชาตินั้นเป็นกฎหมายที่ขัดหลักตามธรรมชาติ มนุษย์ไม่สามารถที่จะฝ่าฝืนกฎหมายธรรมชาติได้ โดยลักษณะสำคัญของกฎหมายธรรมชาตินี้ จะเป็นกฎหมายที่ไม่มีการจำกัดเวลา ไม่มีขอบเขตที่แน่ชัด สามารถบังคับใช้ได้กับทุกสถานที่ กฎหมายธรรมชาตินี้จะเป็นกฎหมายสูงสุดอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ หากกฎหมายใดออกขัดกับกฎหมายธรรมชาติแล้วกฎหมายนั้นจะไม่สามารถบังคับได้

แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในประเทศต่าง ๆ มักมีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างบางประการ โดยแนวคิดสากลในเรื่องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองทางด้านร่างกาย ทรัพย์สิน โดยสิทธิดังกล่าวเป็นหลักที่สากลยอมรับโดยทั่วไป ผู้ต้องหาต้องได้รับความคุ้มครองทางร่างกาย ทรัพย์สินของผู้ต้องหาสามารถที่จะได้รับการตรวจสอบได้ ตามหลักปฏิญญาสากล ข้อ 3 บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีภาพและความมั่นคงแห่งร่างกาย” และในข้อ 5 ว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือด่าซ้ำไม่ได้”

2. สิทธิที่เกี่ยวกับหลักประกันการไม่ถูกแทรกแซงในกิจการส่วนตัว เคหสถาน การสื่อสาร ครอบครัว ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องในการส่วนตัวของผู้ต้องหา บุคคลใดจะเข้าไปแทรกแซง หรือก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้ต้องหาได้ เป็นไปตามหลักปฏิญญาสากล ข้อ 12 บัญญัติว่า “การเข้าไปแทรกแซงโดยพลการ ในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การสื่อสาร ตลอดจนการกระทำใด ๆ ที่ทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศ และชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะทำได้ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการกระทำใด ๆ ดังกล่าว”

3. สิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมาย หากเกิดข้อสงสัยใด ๆ เกี่ยวกับทางคดีอาญา ไม่ว่าจะ เป็นข้อเท็จจริงในคดีอาญา หรือว่าจะเป็นข้อกฎหมายก็ตาม ถือว่า จะต้องยกผลประโยชน์ให้กับผู้ต้องหา โดยหลักหากเกิดข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาจะกระทำผิดจริงหรือไม่ ศาลจะตัดสินยกฟ้อง เนื่องจากขาดพยานหลักฐาน ตามสุภาษิตที่ว่า “ปล่อยคนเลว 10 คน ดีกว่าจับคนดี 1 คน” ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นไปตามหลักปฏิญญาสากลข้อ 9 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูก

จับกักขัง หรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้” และ ข้อ 11 (1) บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดทางกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งคนได้รับหลักประกันต่าง ๆ ที่จำเป็นในการต่อสู้คดี”¹⁵

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชนจะได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยจะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งให้ความคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กอย่างมีประสิทธิภาพในฐานะที่สิทธิเด็กเป็นสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ด้วย กล่าวคือ

2.2.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

การคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจาก เด็กนั้นเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งของสังคมและประเทศชาติ สมควรที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างใกล้ชิด แต่ในปัจจุบันปัญหาสิทธิเด็กยังคงปรากฏให้เห็นทั่วไป โดยอาจจะมีผลกระทบมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม และปัญหาครอบครัวซึ่งล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กได้ อาทิเช่น การใช้แรงงานเด็ก การล่วงเกินทางเพศ หรือการนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขาย ปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กที่ถูกชักจูงหรือบีบบังคับให้ต้องประกอบอาชญากรรม เด็กที่ถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น โดยในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้มิได้เพียงแต่ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กแต่เพียงอย่างเดียว ยังมุ่งให้การคุ้มครองสิทธิแก่เด็กโดยทั่ว ๆ ไป หรือ “มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี” (มาตรา 1)* เด็กแต่ละคนจะได้รับการเคารพและประกันสิทธิต่าง ๆ “โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใด ๆ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ดัชนีกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่น ๆ

¹⁵ ประสงค์ สิริพิชญานิช, “การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาระหว่างการควบคุมตัวที่สถานีตำรวจในสังกัด กองบังคับการตำรวจนครบาล 1,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 14-15.

* Article 1

For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier.

ของเด็กหรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย” (มาตรา 2)* และการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าโดยองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน “ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก” (มาตรา 3)

ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้น ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิกมีพันธกรณีพึงปฏิบัติรวมทั้งต้องผูกพันตามกฎหมายอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎกรุงปักกิ่ง The Beijing Rules) ซึ่งจะกล่าวต่อไป

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรฐานให้องค์กรนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการแห่งรัฐภาคีสมาชิกพึงถือเป็นแนวทางนำไปปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด กล่าวคือ ในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ รัฐภาคีสมาชิกต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักการผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและเป็นลำดับแรก ดังที่ มาตรา 3 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดไว้ว่า “1. การกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นการกระทำขององค์กรสงเคราะห์ภาครัฐหรือเอกชน สถาบันศาล หรือสถาบันบริหาร หรือสถาบันนิติบัญญัติจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก”** โดยคำว่า

* Article 2

1. States Parties shall respect and ensure the rights set forth in the present Convention to each child within their jurisdiction without discrimination of any kind, irrespective of the child's or his or her parent's or legal guardian's race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic or social origin, property, disability, birth or other status.

2. States Parties shall take all appropriate measures to ensure that the child is protected against all forms of discrimination or punishment on the basis of the starts, activities, expressed opinions, or beliefs of the child's parents, legal guardians, or family members.

** Article 3.

1. In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.

2. States Parties undertake to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being taking into account the rights and duties of his or her parents, legal guardians, or other individuals legally responsible for him or her, and to this end, shall take all appropriate legislative and administrative measures.

“ประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ข้อมความถึงความถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตรอดอยู่ภายในกรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ให้การรับรองหรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก¹⁶ โดยมีจุดสำคัญในการให้ความสำคัญคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กเป็นหลัก

2. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กรัฐภาคีสมาชิกจะต้องไม่เลือกปฏิบัติคือเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ โดยไม่คำนึงถึง อายุ เพศ ความพิการของร่างกาย เชื้อชาติ สัญชาติ ลัทธิความเชื่อทางศาสนา สีของผิว ภาษาพูด ฐานะทางเศรษฐกิจ ชั้นทางสังคมชนกลุ่มน้อย ความคิดเห็นทางการเมือง ดังที่มาตรา 2 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดไว้ โดยหลักการนี้เป็นหลักสากลที่ทั่วโลกยอมรับและปฏิบัติตาม

3. ต้องสอดคล้องกับอนุสัญญา ในการออกกฎหมายภายในที่มีผลเกี่ยวข้องกับเด็กของรัฐภาคีสมาชิกนั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะใช้บังคับแก่เด็ก และต้องสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ดังที่มาตรา 4 กำหนดให้รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจนิติบัญญัติ บริหารและค่านอื่น ๆ เพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้ได้ให้การยอมรับ *

นอกจากนี้ การปฏิบัติต่อเด็กที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นในชั้นจับกุม สืบสวนสอบสวนในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารพึงปฏิบัติต่อเด็กดังต่อไปนี้

3. States Parties shall ensure that the institutions, services and facilities responsible for the care or protection of children shall conform with the standards established by competent authorities, particularly in the areas of safety, health, in the number and suitability of their staff, as competent supervision.

¹⁶ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก,” บทบัญญัติ 53 4 (ธันวาคม 2540) : 116-117.

* Article 4.

States Parties shall undertake all appropriate legislative, administrative, and other measures for the implementation of the rights recognized in the present Convention, With regard to economic, social and cultural rights, States parties shall undertake such measures to the maximum extent of their available resources and where needed, within the framework of international co-operation.

1. กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง กล่าวคือ จะนำบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในภายหลัง และมีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนนั้นหาได้ไม่ ดังที่ มาตรา 40 (2) (ก) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดไว้ว่า “จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือถูกถือว่ามีผิดกฎหมายอาญาโดยเหตุแห่งการกระทำหรือคเว้นการกระทำ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่การกระทำหรือการ คเว้นการกระทำนั้นเกิดขึ้น”*

ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังที่มาตรา 40 (2) (ข) แห่งอนุสัญญาว่าด้วย สิทธิเด็กกำหนดไว้ว่า “เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อย ที่สุดจะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้ (1) ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ ว่ามีความผิดตามกฎหมาย”**

2. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารจะเลือกปฏิบัติต่อเด็กที่ถูก กล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาไม่ได้ ดังที่ มาตรา 2 (2) กำหนดไว้ว่า “รัฐภาคีพึงดำเนินมาตรการ ทั้งปวงเพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่ากรณีใด ๆ”

3. การคุ้มครองเด็กจากการปฏิบัติโดยมิชอบ ดังที่มาตรา 37 (ก) แห่งอนุสัญญา ว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดโดย รัฐภาคีพึงให้หลักประกันว่าเด็กจะไม่ถูกทรมาน หรือถูกปฏิบัติหรือ ถูกลงโทษที่มีลักษณะโหดร้ายทารุณ ไร้มนุษยธรรม หรือถูกลิดรอนอิสระเสรีภาพ โดยไม่ชอบด้วย กฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกจะต้องเป็นไปตามบทกฎหมายและใช้เป็น มาตรการสุดท้ายเท่าที่จำเป็นและระยะเวลาควบคุมกักขังหรือจำคุกจะต้องให้มีความเหมาะสมกับ

* Article 40 (2) (a)

2. To this end, and having regard to the relevant provisions of international instruments, States Parties shall, in particular, ensure that:

(a) No child shall be alleged as be accused of or recognized as having infringed the penal law by reason of acts or omissions that were not prohibited by national or international law at the time they were committed.

** Article 40 (2) (b)

(b) Every child alleged as or accused of having infringed the penal law has at least the following guarantees:

สภาพความผิดและอายุของเด็กในการลิดรอนอิสระเสรีภาพจะต้องปฏิบัติต่อเด็กด้วยความมีมนุษยธรรมในกรณีมีความจำเป็นต้องควบคุมหรือกักขังจะต้องแตกต่างหากจากผู้ใหญ่*

4. การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็ก กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐบาลที่พึงจัดให้เด็กได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นใดที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนให้มีสิทธิต่อสู้คดีในศาลได้อย่างเต็มที่

5. สิทธิที่จะได้รับการติดต่อกับบิดามารดา รัฐบาลที่พึงให้หลักประกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกลิดรอนอิสรภาพยังคงมีสิทธิที่จะได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนจากครอบครัวไม่ว่าด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษเท่านั้น

6. สิทธิที่จะมีล่ามช่วยเหลือ กรณีเด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา และเด็กนั้น ไม่อาจเข้าใจภาษาท้องถิ่นได้ รัฐบาลจะต้องจัดหาล่ามให้โดยไม่คิดมูลค่า

* Article 37

States Parties shall ensure that:

(a) No child shall be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Neither capital punishment nor life imprisonment without possibility of release shall be imposed for offences committed by persons below eighteen years of age;

(b) No child shall be deprived of his or her liberty unlawfully or arbitrarily. The arrest, detention or imprisonment of a child shall be in conformity with the law and shall be used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time;

(c) Every child deprived of liberty shall be treated with humanity and respect for the inherent dignity of the human person, and in a manner which takes into account the needs of persons of his or her age. In particular, every child deprived of liberty shall be separated from adults unless it is considered in the child's best interest not to do so and shall have the right to maintain contact with his or her family through correspondence and visits, save in exceptional circumstances,

(d) Every child deprived of his or her liberty shall have the right to prompt access to legal and other appropriate assistance, as well as the right to challenge the legality of the deprivation of his or her liberty before a court or other competent, independent and impartial authority, and to a prompt decision on any such action.

ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเข้าใจข้อกล่าวหาและสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามมาตรา 40 (2) (b) (vi) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก*

7. ต้องไม่มีการบังคับเด็กให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพ เด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐภาคีพึงคุ้มครองและประกันว่าเด็กนั้นจะไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพการกระทำความผิดของคนต้องเปิดโอกาสให้เด็กต่อสู้คดีได้อย่างเต็มความสามารถ**

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ถือเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่มีบทบัญญัติชัดเจนให้รัฐภาคีต้องเคารพและส่งเสริมสนับสนุนสิทธิเด็ก โดยมีสภาพบังคับทางกฎหมายระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนดสำคัญ ปัจจุบันประเทศไทยเองก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้เข้าร่วมประชุมและลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ โดยให้การรับรองในภาคยานุวัติสารเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 และกำหนดให้อนุสัญญามีผลใช้บังคับในประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535¹⁷

เหตุผลสำคัญที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาด้วยเหตุผลที่ว่าประเทศไทยมีปัญหาทางสิทธิเด็กที่ขยายตัวเป็นปัญหาระดับระหว่างประเทศ ทั้งโดยสาเหตุที่มาจากภายนอกและภายในประเทศ กล่าวคือสภาพการใช้แรงงานเด็กของประเทศไทย รวมทั้งการซื้อขายเด็กเอามาใช้แรงงานเยี่ยงทาส และนำมาค้าประเวณี จากสภาพปัญหาดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจากประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกา ดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศโดยอิงอยู่กับสิทธิมนุษยชน จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งที่รัฐบาลสหรัฐจะใช้สภาพการจ้างแรงงานเด็ก และการค้าประเวณีของเด็กเป็นเหตุปัจจัยในการตัดสินใจพิเศษทางการค้าแก่ประเทศไทย¹⁸

* Article 40 (2) (b) (vi)

To have the free assistance of an interpreter if the child cannot understand or speak the language used;

** Article 40 (2) (b) (iv)

Not to be compelled to give testimony or to confess guilt; to examine or have examined adverse witnesses and to obtain the participation and examination of witnesses on his or her behalf under conditions of equality;

¹⁷กมลสินทร์ พินิจภูวดล, “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก : สิทธิเด็กในประเทศไทย,” บทบัญญัติ 53 4 (ธันวาคม 2540) : 100.

¹⁸วิฑิต มั่นตาภรณ์, ข่าวการยุติธรรมการเอารัดเอาเปรียบทางเพศ, หน้า 6.

2.2.2 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎกรุงปักกิ่ง)

กฎกรุงปักกิ่ง United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules) ซึ่งเป็นมติสหประชาชาติที่ 40/3329 มีสถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศเป็นคำแนะนำ (Recommendation) ที่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและปฏิบัติต่อจำเลยที่เมืองมิลาน ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2528 และสหประชาชาติ ลงมติยอมรับเป็นมติสหประชาชาติเมื่อ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528

กฎกรุงปักกิ่งมีทั้งหมด 6 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกกล่าวถึงหลักทั่วไป โดยมีข้อสังเกตว่ากฎกรุงปักกิ่งบัญญัติมาตรฐานขั้นต่ำของศาลพิเศษสำหรับเด็ก กำหนดมาตรการการลงโทษเด็กผู้กระทำผิดด้วยวิธีการในศาลพิเศษ รวมทั้งให้คำนิยามกระบวนการพิจารณาความสำหรับเด็กที่จะต้องเป็นกระบวนการยุติธรรมของรัฐ หลักการพื้นฐานของกฎกรุงปักกิ่งก็คือหลักการไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเพศ ศิว เชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ความคิดเห็น ทรัพย์สิน และอื่น ๆ สำหรับขอบเขตของกฎกรุงปักกิ่งนั้นยึดมั่นหลักการสำคัญที่เรียกว่า “กฎที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ” (Standard Minimum Rules) กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาความคดีเด็กต้องได้รับการคัดสรรจากองค์คณะผู้พิพากษา มีกฎหมายและการพิจารณาคดีเด็กที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่รวมทั้งกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็กผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแต่ละประเทศเป็นสำคัญจะเห็นได้ว่ากฎกรุงปักกิ่งเป็นเพียงแนวทางหรือคำแนะนำให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรมเท่านั้น มิใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีสถานะทางกฎหมายลักษณะสนธิสัญญาแต่ประการใด

ส่วนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำผิดในหลักทั่วไปของกฎกรุงปักกิ่งได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำผิดจะต้องบริสุทธิ์ ยุติธรรมและเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กผู้กระทำผิด จะต้องปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมอันสมควร (Due Process of Law) กล่าวคือ เด็กผู้กระทำผิดมีสิทธิในมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอ มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพที่สำคัญ เช่น อาหาร ที่พัก การบริการจากแพทย์ และการอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น

ส่วนที่ 2 ของกฎกรุงปักกิ่ง ได้แก่ หลักการสืบสวนการกระทำผิดของเด็กซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของเจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กจะต้องได้รับการฝึกฝนวิธีการสืบสวนสอบสวนเด็กผู้ถูกกล่าวหาว่าประพฤติดีหรือกระทำความผิดเป็นพิเศษด้วยการสืบสวนอย่างสุภาพไม่ใช้วิธีรุนแรง รวมทั้งเจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในการสอบสวนจะต้องสอบสวนความผิดที่เกิดตามข้อเท็จจริง โดยที่ไม่สร้างอิทธิพลครอบงำจิตใจเด็กผู้กระทำผิด

ให้รับผิดชอบและจะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กผู้กระทำผิด อีกทั้งบัญญัติให้บิดามารดา ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการเยียวยาแก้ไขการกระทำผิดของเด็ก

ส่วนที่ 3 ก็คือ เด็กผู้ประพฤติดีที่ควรเข้ารับการพิจารณาคดีในศาล จะต้องมีการปรึกษาหารือก่อน ถ้าหากเด็กผู้ประพฤติดีผู้ใดไม่อาจจัดหาที่ปรึกษาได้ รัฐหรือผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องจะต้องจัดหาที่ปรึกษาให้แก่เด็กผู้นั้น

ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 คือ การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปรับปรุงเด็กผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งส่วนที่ 4 เป็นการปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เด็กผู้กระทำผิด ในส่วนที่ 5 เป็นการปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ การแก้ไขพฤติกรรมของเด็กผู้กระทำด้วยสถาบันที่เป็นทางการ เช่น มาตรการแก้ไขเด็ก ดิสสุราหรือสิ่งเสพติดอื่นใด การให้คำแนะนำจิตบำบัดแก่เด็กผู้กระทำผิดที่มีอาการทางจิต ซึ่งเป็นสาเหตุของการกระทำผิด จากการศึกษาวิเคราะห์ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 ของกฎกรุงปักกิ่งพบว่า การปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดนี้เป็นการนำมาตรการทางสังคมผสมผสานมาตรการทางกฎหมาย เพื่อขจัดสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กให้ตรงจุด โดยเน้นหนักในด้านการปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กผู้กระทำผิดให้กลับเข้าสู่สังคมได้แทนการลงโทษเด็กผู้กระทำผิดเพียงลำพังโดยเพิกเฉยที่จะปรับปรุงพฤติกรรมเด็กผู้กระทำผิด และเพื่อความสอดคล้องผสมผสานระหว่างมาตรการทางสังคมกับมาตรการทางกฎหมาย ส่วนที่ 6 จึงเป็นการนำบทบัญญัติที่มีการวิจัย วางแผน นโยบายมาผสมผสานและประเมินผล โดยที่มีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดเป้าหมายการแก้ไขพฤติกรรมเด็กผู้กระทำผิดสอดคล้องตามความเป็นจริงเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กทั้งทางกฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนที่ 6 บัญญัติถึงกระบวนการวางแผนว่าจะต้องเน้นหนักความเสมอภาคของเด็กทุกคนเป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่า ส่วนที่ 1-6 ของกฎกรุงปักกิ่ง บัญญัติการพิจารณาคดีเด็กตามกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวน จนถึงขั้นการทำวิจัย วางแผนและนโยบายประเมินผลเด็กผู้กระทำผิด รวมทั้งการนำมาตรการทางสังคมมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมาย” กฎกรุงปักกิ่งนี้ มีสถานะทางกฎหมายเป็นเพียงคำแนะนำแก่รัฐสมาชิกสหประชาชาติว่าจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ จากถ้อยภาษานี้เป็นการแสดงจุดอ่อนของกฎกรุงปักกิ่งอย่างชัดเจน เนื่องจากขาดสภาพบังคับในฐานะกฎหมายระหว่างประเทศอย่างจริงจังแต่เพราะกฎกรุงปักกิ่งมีรายละเอียดพิทักษ์สิทธิของเด็กผู้กระทำผิดครบถ้วน และการนำ

• “ซุซนา บุนชรัตพันธุ์, “อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเด็ก : ผลกระทบต่อประเทศไทย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 15-17.

มาตรการทางสังคมมาผสมผสานกับมาตรการกฎหมาย ดังนั้น คณะกรรมการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงนำเอาหลักการว่าด้วยในกฎกรุงปักกิ่งมาเป็นบทบัญญัติมาตรา 37 และ 40 รวมทั้งแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลคืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ต้องระลึกถึงกฎกรุงปักกิ่งในฐานะข้อตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญที่เป็นที่มาของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอีกด้วย²⁰

คามกฎกรุงปักกิ่ง อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วยการปรับปรุงงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนี้มีสาระสำคัญที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมเด็กหรือเยาวชนในระหว่างสอบสวนดังนี้คือ

1. ขอบข่ายของการใช้ดุลพินิจ ดังที่ข้อ 6.1 กำหนดไว้ว่า “เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีความต้องการอันเป็นพิเศษอยู่มากเท่า ๆ กับที่มีมาตรการต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียง จึงควรอนุญาตให้มีขอบข่ายที่เหมาะสม สำหรับการ ใช้ดุลพินิจในทุกขั้นตอนของกระบวนการและในระดับต่าง ๆ ของการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ได้แก่ การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาคดี และการติดตามผลในการวางข้อกำหนดหรือคำพิพากษา” กล่าวคือ ความจำเป็นที่ต้องอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจในทุกระดับที่สำคัญของกระบวนการเพื่อให้ผู้ตัดสินใจสามารถกระทำสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดในแต่ละกรณี

2. สิทธิของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เป็นการเน้นถึงหลักสิทธิมนุษยชนดังที่กฎข้อ 7 กำหนดไว้ว่า “ทุกขั้นตอนของกระบวนการ สิทธิขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครอง เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่ได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองปรากฏตัวอยู่ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยานรวมทั้งสิทธิที่จะอุทธรณ์ด้วย”

3. การติดต่อชั้นแรก กล่าวคือ เป็นขั้นตอนของการดำเนินการขั้นพื้นฐาน โดยได้กำหนดไว้ในกฎข้อ 10 ว่า

“10.1 เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชน จะต้องแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบทันที หากแจ้งให้ทราบทันทีไม่ได้จะต้องแจ้งให้ทราบภายหลังในระยะเวลาที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

10.2 ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหรือคณะบุคคลควรริบพิจารณาเรื่องปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18-19.

10.3 การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรจัดให้อยู่ในลักษณะของการเคารพสถานภาพทางกฎหมายของเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนและหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง”

4. การพ้นจากระบบ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการตัดสินใจของตำรวจเพื่อป้องกันผลกระทบทางลบที่เกิดตามมาจากการบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการพ้นจากระบบตั้งแต่ต้นโดยไม่ต้องโอนคดีไปให้หน่วยงานอื่นนั้น อาจเป็นหนทางที่ดีหนทางหนึ่ง ดังที่กฎข้อ 11 กำหนดไว้ว่า

“11.1 เมื่อมีความเหมาะสมควรพิจารณาดำเนินการผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องใช้วิธีดำเนินคดีอย่างเป็นทางการจากผู้มีอำนาจตามที่อ้างถึงในกฎข้อ 14.1

11.2 ตำรวจ อัยการ หรือหน่วยงานที่ดำเนินคดีของเด็กและเยาวชนควรมีอำนาจจัดการกับคดี โดยใช้ดุลพินิจ ซึ่งไม่ต้องกลับไปใช้วิธีพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้สำหรับวัตถุประสงค์นั้น ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องและให้เป็นไปตามหลักการที่มีอยู่ในกฎหมายนี้

11.3 การพ้นจากระบบ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการส่งให้ชุมชนที่เหมาะสม หรือมีการให้บริการอื่นนั้น ควรได้รับความยินยอมจากเด็กและเยาวชน หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครอง โดยมีข้อแม้ว่าการตัดสินใจส่งให้ชุมชนนี้จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้มีอำนาจ ก่อนมีการปฏิบัติ

11.4 เพื่อความสะดวกในการใช้ดุลพินิจกับคดีของเด็กและเยาวชน ควรจัดให้มีโครงการต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การสอดส่องและให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว การชดใช้ความเสียหายและการเยียวยาให้แก่เหยื่อผู้เคราะห์ร้าย”

5. การควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี กล่าวคือ การควบคุมตัวไว้ นั้นอาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้ วิธีการกระทำผิดจากสถานควบคุมตัวได้ จึงจำเป็นต้องหามาตรการอื่นมาใช้แทนการควบคุมตัวไว้ดังที่ข้อ 13.1 และข้อ 13.2 กำหนดไว้ว่า

“13.1 การควบคุมตัวไว้พิจารณาคดีควรเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะใช้ และใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

13.2 หากเป็นไปได้ควรใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี เช่น การสอดส่องอย่างใกล้ชิด การดูแลเพิ่มเติม หรือให้อยู่ที่บ้าน สถานศึกษาหรืออยู่กับครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง”

6. สิทธิที่จะอยู่กับบิดามารดา กล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญกับครอบครัว โดยให้การแยกเด็กออกจากบิดามารดาเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย ดังที่กฎข้อ 18.2 ได้กำหนดว่า

“18.2 ไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากการปกครองดูแลของผู้ปกครอง ไม่ว่าจะแยกบางส่วนหรือแยกออกอย่างสิ้นเชิง นอกจากสถานการณ์ของคดีนั้นทำให้จำเป็นต้องกระทำ”

2.3 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างสอบสวน

2.3.1 ประเทศอังกฤษ

2.3.1.1 ประวัติและความเป็นมาของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศอังกฤษ

ศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศอังกฤษ เป็นแผนกหนึ่งของศาลแขวง (Magistrates Court) หรือ County Court ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและคดีครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวตามรูปแบบดังกล่าว มีขึ้นเป็นครั้งแรกโดย The Children and Young Person Act 1933 ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1989 ประเทศอังกฤษได้บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและคดีครอบครัวขึ้นใช้บังคับ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากฎหมายเด็ก โดยเมื่อมีคดีเด็กและเยาวชนและคดีครอบครัวเกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลใดแล้ว ศาลนั้นก็ให้นำวิธีพิจารณาคดีตามกฎหมายเด็กฉบับนี้มาใช้พิจารณาพิพากษาคดีนั้น ๆ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศอังกฤษสามารถใช้วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวและใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อคุ้มครองสวัสดิการของเด็กและเยาวชนและครอบครัวได้ทั่วประเทศ เพราะสามารถพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลชั้นต้นได้ทุกศาล โดยแยกเป็นแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว²¹

2.3.1.2 อำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศอังกฤษ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาและคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ต้องการ

²¹บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 47.

เอาใจใส่คุ้มครองและควบคุม (A child or young person in need of care, protection and control) รวมทั้งคดีเด็กและเยาวชนที่ขบวนการและหนีโรงเรียน ยกเว้นคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ซึ่งองค์คณะของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาคณะหนึ่งเป็นประธานและอีกอย่างน้อย 2 คน โดยคนหนึ่งต้องเป็นผู้พิพากษาหญิง

2.3.1.3 การจับกุมเด็กและเยาวชน

ในประเทศอังกฤษเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเด็กและเยาวชนในข้อหาว่ากระทำความผิดจะต้องรีบนำตัวไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวโดยมิชักช้า แต่เจ้าพนักงานตำรวจจะให้ประกันตัวเด็กและเยาวชนนั้นก็ได้ เว้นแต่คดีนั้นจะเป็นความผิดร้ายแรง

ถ้าเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการประกันตัว เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งตัวไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวภายใน 72 ชั่วโมง

ถ้าระหว่างการพิจารณาคดี ศาลไม่อนุญาตให้มีการประกันตัว ศาลจะต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมไว้ยังสถานควบคุมเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ²²

2.3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

2.3.2.1 ประวัติและความเป็นมาของศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งเขตการปกครองออกเป็นมลรัฐ (State) แต่ละมลรัฐมีการปกครองของตนเอง ออกกฎหมายใช้ภายในรัฐของตนเองไม่ขึ้นกับรัฐใดรัฐหนึ่ง ดังนั้นกฎหมายศาลคดีเด็กและเยาวชนในแต่ละรัฐย่อมแตกต่างกันในบางประการ โดยรูปแบบของศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกาจัดตั้งขึ้นเป็น 2 รูปแบบ คือ จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งของศาลธรรมดา (County Court) และอีกรูปแบบหนึ่งจัดตั้งเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับศาลธรรมดา ในปัจจุบันนิยมจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนแยกต่างหากจากศาลธรรมดา เพื่อมิให้ปะปนกับผู้ใหญ่ได้อย่างแท้จริง

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 47-48.

2.3.2.2 อำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชน

ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกามีอำนาจเหนือคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา และเกือบจะทุกรัฐมีอำนาจพิจารณาคดีเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองด้วย บางรัฐยังมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับการขอให้เป็นบุตร การขอรับบุตรบุญธรรม และการใช้อำนาจปกครอง และในบางรัฐกฎหมายบัญญัติให้อำนาจคดีเด็กและเยาวชนในการพิจารณาคดีผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็ก รวมทั้งดำเนินคดีกับบิดามารดาที่ทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูบุตร โดยทั่วไปศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกา ถือหลักว่าการกระทำผิดของเด็กไม่เป็นการกระทำความผิดอาญา (Criminal) โดยสิ้นเชิง แต่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็ก (Juvenile Delinquency) ดังนั้น ศาลคดีเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จึงไม่มีอำนาจในการลงโทษอาญาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ในคดีที่เห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษอาญาแก่ผู้กระทำความผิด ศาลจะใช้วิธีการสละอำนาจและการยกเว้นอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนให้นำคดีไปพิจารณาในศาลธรรมดา คงมีบางรัฐเท่านั้นที่ให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจลงโทษอาญาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้²³

2.3.2.3 การจับกุมเด็กและเยาวชน

ในประเทศสหรัฐอเมริกา เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา และอยู่ภายใต้บทบัญญัติของ Juvenile Matters นั้น ผู้ที่มีหน้าที่เบื้องต้นในการดูแลเด็กและเยาวชนคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีทางเลือกถึง 5 ทางด้วยกัน²⁴ กล่าวคือ

1. สอบถามเด็กและเยาวชนแล้วปล่อยตัวคืนสู่ชุมชน
2. ส่งตัวเยาวชนให้แก่กรมบริการเยาวชนหรือที่เรียกว่า Department of Youth Services ซึ่งจะมียุ่ทุกรัฐและตามเมืองต่าง ๆ หรือส่งตัวเยาวชนให้แก่หน่วยดูแลทางจิตหรือองค์การทางสังคมสงเคราะห์
3. หากเยาวชนมีความประพฤติเสียหายอาจนำตัวมาที่สถานีตำรวจและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ถ้าหากเห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวไว้ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้กำกับดูแลจนกว่าจะปล่อยตัว

²³ สุธินี รัตนวราท, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 60.

²⁴ วิชา มหาคุณ, “รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาดูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา,” คุณพาส 3 43 (กรกฎาคม – กันยายน 2539): หน้า 150.

4. ในกรณีร้ายแรงจำเป็นต้องส่งตัวไปยังศาลคดีเด็กและเยาวชนโดยกรณีนี้เรียกว่าเป็นการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่ระบบของศาล ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าไม่อาจที่จะใช้ทางเลือกทั้งสามข้างต้นได้

5. กรณีส่งตัวไปยังศาล โดยให้มีการควบคุมไว้ที่สถานควบคุม (Detention Facility) ซึ่งในบางท้องที่ไม่มีสถานที่ควบคุมก็จำเป็นต้องควบคุมไว้ที่เรือนจำ (County Jail) หรือที่สถานีตำรวจ ทางเลือกสุดท้ายนี้เป็นกรณีที่ไม้อาจหลีกเลี่ยงได้เมื่อศาลรับตัวเด็กและเยาวชนไว้ในความควบคุม จะต้องพิจารณาว่าจะควบคุมหรือมอบตัวให้ผู้ปกครองภายใน 48-72 ชั่วโมงไม่ว่าจะเป็นวันหยุดก็ตาม ในบางศาลจะมีหน่วยงานที่ทำงานตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อพิจารณาในเรื่องการควบคุมตัว

ส่วนกรณีการประกันตัวนั้นในแต่ละรัฐมีความแตกต่างกันไป บางรัฐห้ามใช้วิธีการประกันตัวสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากเห็นว่าเด็กและเยาวชนจะต้องได้รับการปล่อยตัวโดยมอบให้ผู้ปกครองอย่างรวดเร็วในโอกาสแรกอยู่แล้ว แต่ในบางรัฐยินยอมให้มีการประกันตัว เช่น รัฐอาร์คันซอร์ รัฐโคโลราโด รัฐคอนเนคติกัต รัฐจอร์เจีย รัฐแมสซาชูเซตส์ รัฐเนบราสก้า รัฐโอคลาโฮมา รัฐเซาท์คาโรไลน่า และรัฐเวสต์เวอร์จิเนีย อย่างไรก็ตามมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ปล่อยโดยใช้การประกันตัวเป็นหลัก เพราะกฎหมายคดีเด็กและเยาวชนของรัฐเกือบทั้งหมดมีข้อจำกัดที่จะไม่ให้ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้ในระหว่างรอการพิจารณาคดี จึงไม่จำเป็นที่จะต้องใช่วิธีการประกันตัวแต่อย่างใด

หน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อ (Intake Service) ของศาลนั้น มีลักษณะคล้ายสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนของไทย แต่มีภาระหน้าที่และอำนาจมาก ในการที่จะพิจารณาให้เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนของศาล เช่น พิจารณาร่วมกับตำรวจ และพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเห็นว่า ไม่ได้กระทำความผิดหรือในคดีที่กระทำผิดต่อรัฐบัญญัติซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อย ก็ใช้วิธีการดักเตือนแล้วปล่อยตัวไปหรือดำเนินการให้เด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัว โดยให้ขอมรับเงื่อนไขต่อศาลว่าจะไม่ก่อเหตุ ภายใต้การดูแลของอาสาสมัคร หรือพนักงานคุมประพฤติ ถ้าก่อเหตุก็จะถูกดำเนินคดีอย่างเป็นทางการในศาลอีกครั้งหนึ่ง อีกวิธีหนึ่งก็คือ หากเด็กและเยาวชนยินยอมรับเงื่อนไขที่ศาลจะออกคำสั่ง ก็จะนำตัวขึ้นพิจารณาคดีโดยไม่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ เรียกว่า การออกคำสั่งด้วยความยินยอม (Consent Decree)

เมื่อพนักงานอัยการได้นำคดีขึ้นฟ้องร้องผู้ศาลคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ขอโอนคดีไปยังศาลที่พิจารณาคดีที่ผู้ใหญ่มักจะทำความผิด ศาลจะพิจารณาคดีโดยใช้ข้อมูลด้านจิตเวชและจิตวิทยา ซึ่งได้รับจากทางโรงเรียน หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และทางด้านการแพทย์

ซึ่งพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้รวบรวมและจัดทำรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริง โดยส่วนหนึ่งมาจากครอบครัว เพื่อนบ้าน และเพื่อนของเด็กและเยาวชน หากเด็กและเยาวชนมีปัญหาในด้านสติปัญญา หรือสภาพจิตใจศาลจะส่งไปรักษาหรือบำบัดเป็นพิเศษ ศาลบางแห่ง เช่น ในรัฐจอร์เจีย มีคลินิกของตนเองแต่โดยทั่วไปจะส่งไปให้กับคลินิกของชุมชน หรือนักจิตวิทยาหรือนักจิตเวชของภาคเอกชน หรือโครงการบริการครอบครัวเป็นผู้ดูแลรักษา เงื่อนไขคุมประพฤติจะใช้เมื่อพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดและต้องการการกำกับดูแลแต่ไม่ต้องอยู่ในที่จำคุกเขต หากบ้านไม่เป็นที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น มีการทารุณหรือทอดทิ้ง ก็อาจต้องให้เด็กและเยาวชนอยู่ที่บ้านอุปถัมภ์ (Foster Home) ทั้งระยะสั้นและระยะยาว หรือเข้าสู่โครงการบำบัดแบบเข้าไปเย็นกลับ (Day Treatment Programs) หรือให้อยู่ในบ้านพักแบบรวมกลุ่มเด็กและเยาวชน (Group Homes) หรือบ้านกึ่งวิถี (Halfway Houses) ซึ่งเป็นสถานฝึกอบรมแบบเปิดซึ่งอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-Based Correctional Programs) ที่ต่างจากสถานฝึกอบรมแบบปิด (Training Schools) ซึ่งอยู่ในความดูแลของหน่วยบริการเยาวชนของแต่ละรัฐ ในปัจจุบันได้มีการปฏิรูปสถานฝึกอบรมให้ผ่อนคลายความเข้มงวด ขจัดการกระทำทารุณโดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้บังคับตามกฎหมายชื่อ The Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act ได้ประกาศใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา รัฐต่าง ๆ ได้ตรวจสอบให้สถานฝึกอบรมได้เข้าสู่ระบบการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนและได้มีการจัดตั้งศูนย์แรกรับและตรวจหาสาเหตุ (Reception and Diagnostic Center) เพื่อให้บริการแก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่ระยะแรกที่ถูกควบคุมตัว โดยถือเป็นหน้าที่ของหน่วยบริการชุมชน (Department of Youth Services) เพื่อเชื่อมต่อกับสถานฝึกอบรมซึ่งกว่านั้นเอกชนยังได้จัดตั้งสถานฝึกอบรมแบบที่มีการควบคุมน้อยที่สุด ทั้งนี้ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางและจากรัฐต่าง ๆ ²⁵

Faye M. Bracey ได้กล่าวไว้ใน Saint Mary's Law Journal 1983 โดยกล่าวถึงการควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้น ในกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเล็กน้อยจะไม่ถูกควบคุมหรืออาจควบคุมตัวในศูนย์เด็กหรือสถานอื่น ๆ ที่เหมาะสม หากเป็นไปได้ให้ควบคุมในบ้านอุปถัมภ์หรือตัวแทนชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงภูมิลำเนาของเยาวชนมากที่สุด

(Prior to disposition, a juvenile wrongdoer claimed to be a delinquent may only be held in a juvenile care center or other appropriate facility as specified by the Attorney General. Confinement is to be in a foster home or community-based agency within or close to the youth's neighborhood or home city if possible)

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150-152.

ส่วน Daniel D'Angelo ได้กล่าวไว้ใน New England Journal on Criminal and Civil Confinement 1995 ว่า เด็กหรือเยาวชนนั้นอาจถูกปล่อยตัวให้อยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือญาติที่บรรลุนิติภาวะแล้ว เช่น พี่ชาย พี่สาว ลุง ป้า ปู่ ย่า ตายาย

(Detention and release of juveniles (b) Release. Juveniles for whom bond has been posted, for whom parole has been authorized , or who have been ordered released on recognizance , shall be released pursuant to the following guidelines : (1) Juveniles shall be released , in order of preference , to : (i) A parent ; (ii) legal guardian ; or (iii) adult relative (brother, sister, aunt, uncle, grandparent))

2.3.3 ประเทศญี่ปุ่น

2.3.3.1 ประวัติและความเป็นมาของศาลครอบครัวในประเทศญี่ปุ่น

ศาลครอบครัว (Family Court) ในประเทศญี่ปุ่นมีรูปแบบเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับศาลธรรมดา โดยมีถึง 50 ศาล ซึ่งเกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็กที่ต้องรับผิดทางอาญา คืออายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ศาลครอบครัวในประเทศญี่ปุ่นมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดของเด็กที่อายุตั้งแต่ 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี²⁶

2.3.3.2 อำนาจของศาลครอบครัว

ศาลครอบครัวในประเทศญี่ปุ่นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาไม่ว่าจะเป็นคดีอุกฉกรรจ์ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานวางเพลิงเผาทรัพย์หรือคดีความผิดเล็กน้อย เช่น การกระทำความผิดกฎจราจร หรือการฝ่าฝืนกฎหมายทางปกครอง เป็นต้น²⁷ นอกจากนี้ศาลครอบครัวในประเทศญี่ปุ่นยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางครอบครัวและคดีที่ผู้ใหญ่กระทำละเมิดต่อสวัสดิภาพของเด็ก²⁸

²⁶Crime and Justice in Asia and the Pacific, (1990), p. 106.

²⁷Ibid, p. 106.

²⁸Philip L. Reichel, Comparative Criminal Justice Systems, (New Jersey : Prentice Hall, 1999), p. 354.

2.3.3.3 การจับกุมเด็กและเยาวชน

ในประเทศญี่ปุ่นหากเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี กระทำความผิดทั้งที่ไม่ร้ายแรงและร้ายแรงจะไม่ถือว่ามีความผิดทางอาญาใด ๆ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง เช่น ขโมยของในร้านสะดวกซื้อ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจะเรียกผู้ปกครองมารับทราบการกระทำความผิดและจะมีการทำการบันทึกประจำวันจากนั้นจึงปล่อยตัวกลับไป จะไม่มีการนำเด็กที่กระทำความผิดเข้าห้องคุมขัง ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดที่ร้ายแรงเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับจะถูกส่งให้ศาลครอบครัวตัดสินความผิดและจะถูกส่งไปยังบ้านเยาวชนเพื่อให้นักศึกษาอบรมบ่มนิสัยให้เป็นเยาวชนที่ดีเพื่อเมื่อกลับออกไปสู่สังคมจะได้ไม่ก่อเหตุหรือกระทำความผิดกฎหมายอีก

กรณีเยาวชนอายุตั้งแต่ 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี หากมีการกระทำความผิด เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมแล้วจะมีการสอบปากคำและส่งเรื่องให้ศาลครอบครัวพิจารณาตัดสิน แต่การพิจารณานี้มิได้เป็นการพิจารณาโทษทางอาญา แต่เป็นการพิจารณาว่าจะทำอย่างไรเพื่ออนาคตของเด็กที่กระทำความผิดนี้ ในระหว่างที่อยู่ในชั้นของศาลพิจารณาจะถูกส่งตัวไปยังสถานที่ควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนเพื่อตรวจเช็คว่าเด็กมีภูมิหลังอะไร อะไรเป็นเหตุให้กระทำความผิด การถูกส่งตัวไปยังสถานที่ควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนนี้ จะควบคุมตัวเด็กไว้ได้ไม่เกิน 8 สัปดาห์ เหตุเพราะว่าเด็กมีภาระที่จะต้องไปโรงเรียน เมื่อศาลตัดสินคดีความแล้วจะถูกส่งไปยังบ้านเมตตา การถูกส่งไปยังบ้านเมตตานี้จะมีระยะเวลาในการอยู่ที่นี่แล้วแต่ความประพฤติการสำนึกผิดคิดได้ ระยะเวลาอันที่สุกคือ 1-2 ปี จะได้รับการปล่อยตัวให้กลับบ้านได้

ในกรณีที่มีได้ถูกส่งตัวไปบ้านเมตตาคือได้รับการปล่อยตัวให้กลับบ้านได้โดยการตัดสินของศาล ในกรณีนี้จะต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ซึ่งเจ้าหน้าที่จะทำการควบคุมดูแลความประพฤติและให้การอบรมสั่งสอนถึงแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง²⁹

²⁹